

**Foredrag i Oslo Militære Samfund  
14. oktober 2002**

ved

**Forsvarssjef  
General Sigurd Frisvold**

## **STATUS OG UTFORDRINGER I FORSVARET**

### **Innledning**

I juni i år, etter 1 års politisk ekstraomgang, ble den finansielle ramme lagt for Forsvaret i fireårsperioden 2002-2005. Gjennomsnittlig pr år blir forsvarsbudsjettet på 29,5 mrd kroner, en klar økning i forhold til fjorårets budsjett og følgelig en positiv utvikling som er godt lagt merke til i NATO. Allikevel var dette under beregnet kostnad på den strukturen som ble besluttet av stortinget i juni 2001, og følgelig måtte også strukturen tilpasses i størrelse.

Dermed er rammen for Forsvarets videre utvikling trukket opp, med:

- ◆ Fokus på realistisk forsvarsplanlegging med balanse mellom forsvarsstruktur og ressurser, samt erkjennelsen av at store fremtidige materiellanskaffelser innebærer utfordringer for denne balansen.
- ◆ Forutsigbarhet som innebærer at vi allerede nå kan starte planlegging på forsvarsbudsjettet i 2004 og 2005, som er foreslått på henholdsvis 29,7 og 30,9 mrd. 2002- kroner.
- ◆ Fortsatt modernisering av Forsvaret både ut fra NATOs utvikling og nasjonale behov.

### **Omstilling**

#### **Generelt**

Den pågående omstillingen av Forsvaret har som kjent flere dimensjoner:

- ◆ En økonomisk drevet reduksjon av volumet, og
- ◆ En sikkerhetspolitisk og teknologisk drevet endring og modernisering av innholdet i Forsvaret.

Samtidig skal Forsvaret opprettholde et betydelig internasjonalt engasjement og i nåsituasjonen kunne reagere raskt, eksempelvis hjemme mot terror, eller deployere styrker, slik vi for eksempel har gjort i Afghanistan.

Omstillingen skal gi "et tidsmessig forsvar for nasjonal sikkerhet og internasjonalt engasjement." Dette innebærer å skape et moderne, fleksibelt forsvar som har robuste og deployerbare militære kapasiteter med evne til å løse et sett med oppgaver. Dette innebærer også prioritering av kvalitet framfor kvantitet.

#### **Målsetting**

Vi passerte "startlinjen" for omstillingen 1 jan 2002, og har tilbakelagt vel 9 måneder av gjennomføringsfasen (2002-2003) hvor de store organisasjonsmessige endringer skjer på alle nivå i Forsvaret.

Målsettingen ligger fast:

- Innsparing med 2 mrd kroner pr år på driftsbudsjettet i forhold til "referansebanen"(som er de beregnede driftskostnadene videreført uten omlegging)
- Reduksjon av 30% (2 mill m2) av bygg og eiendomsmasse, samt

- Reduksjon av 5000 årsverk.

Hva er så status i omstillingen?

#### Først **Hæren**:

I omstillingsprosessen har det blitt lagt vekt på å skjerme "den spisse enden", men jeg synes spesielt størrelsen og innholdet i Hærens operative kapasiteter er bekymringsfull.

Det må derfor være en prioritert oppgave å bedre denne situasjonen. Hærstrukturen har følgende hovedelementer:

- 1 mobil Divisjonskommando (6. Divkdo) med divisjonstropper
- Tre Brigader (Brig N og Brig12-Mekinf. Brig 5-Taktisk Infbrig)

Av materiellprosjekter i Hæren vil jeg spesielt nevne:

Anskaffelsen av 52 Leopard 2A4 med utdanningsmateriell og logistikk. Overføringen av vogner til bruker starter i 2003.

Videre..

**Ca 100 Panserbekjempelsessystem, middels rekkevidde som skal være effektive på hold fra 200 til 2000 meter. Forespørsel til industrien sendes ut nå i høst og det er planlagt kontraktsinngåelse i løpet av 2003 med serieleveransene i perioden 2003 til 2008.**

#### Multi Role Radio (MRR)

7000 Multi rolle radio - MRR – er på vei inn i Forsvaret. Vi har innfaset i overkant av 200 av disse radiostasjonene for styrkene i Kosovo for bruk i Norbn's kommandonett. Vi arbeider nå med å få systemet komplett med en håndholdt radio som skal nyttes på lags- og troppsnivå i alle forsvarsgrener. Innføringen av disse systemene vil gi oss en moderne og nødvendig sambandskapasitet med kryptert radiosamband samt dataoverføring helt ned til laveste nivå.

#### Taktisk treningssenter

Hæren etablerer nå et taktisk treningssenter for realistisk trening opp til Kompani/Eskadronsnivå hvor våpeneffekt simuleres i stridsmiljø med automatisk tilbakemelding av hendelsesdata for etterfølgende analyser og læring. Det taktisk treningssentret vil sammen med et utbygd Regionfelt Østlandet komplettere Rena leir, og etablerer et høyverdig utdanningsmiljø.

#### Så Luftforsvaret:

Mid-life-update (MLU) på jagerflyene er i sluttfasen og har vært en suksess som har tilført F-16 flyene viktige operative kapasiteter som luft til bakke, en lenge etterlengtet kapasitet i det norske forsvar. Videre gir de såkalte NASAMS avdelingene oss en meget moderne luftvernkapasitet.

Av materiellprosjekter i Luftforsvaret vil jeg forøvrig nevne følgende:

Joint Strike Fighter, der Norge og Danmark har inngått en felles Memorandum of Understanding (MoU) med USA om deltagelse i utviklingsfasen av Joint Strike Fighter (JSF).

Avtalen har en total ramme på ca 120 millioner dollar, og en varighet på inntil 10 år (hele utviklingsfasen for JSF), men med mulighet til å trekke seg ut tidligere hvis det skulle være ønskelig.

Det er viktig at vi gjennom et nytt kampfly bedrer vår evne til samvirke med allierte nasjoner og videreutvikler vår kapasitet i luft-til-bakke rollen. Samtidig må vi opprettholde en troverdig kapasitet i den tradisjonelle luftforsvarsrollen (luft til luft).

En eventuell beslutning om kjøp av fly til erstatning for F-16 vil ikke bli fattet før omkring 2008, med en mulig leveransestart 2012.

#### Enhetshelikopter.

Norge inngikk 30 november 2001 kontrakt med NATO Helicopter Industries om levering av 14 nye maritime helikoptre av typen NH90, 6 til de nye Fregattene og 8 til kystvakten. Levering av første helikopter for kystvakten er oktober 2005 og for antiubåtrollen i november 2006. Kontrakten inneholder en opsjon for 10 helikoptre til redningstjeneste, som eventuelt må utløses innen 1 mars 2004.

### Transportfly

Våre C-130 fly drar på årene, og det pågår studier for vurdering av eventuell anskaffelse av nye transportfly og tankfly (AAR) før 2010. Dette kan også innebære nytenking i form av flernasjonale løsninger (force-pooling), leasing eventuelt en kombinasjon av dette.

### Så Sjøforsvaret

I sjøforsvaret er en rekke nyanskaffelser på gang. K/V Svalbard, som er en formidabel kapasitet for Kystvakten var ute på sitt første operative tokt i august. Fartøyet ble forøvrig kåret til "Årets skip" av magasinet "Skipsrevyen" i samarbeid med verftsindustrien og Norges Rederiforbund.

### Kystiegerkommandoen

Som er en avdeling som skal operere i strandsonen, på vann og på land, ble formelt opprettet 10 desember 2001 ved Trondenes i Harstad. Avdelingen planlegges opprustet i perioden 2003-2007.

### Skjold-klassen

Forsvarets Logistikkorganisasjon forbereder for tiden kontraktforhandlingene for Skjold-serien. Levering er planlagt til 2007-2008.

### Hauk-klassen

14 Hauk-klasse MTBer er under modernisering. Siste fartøy skal leveres medio 2004.

### Nye Fregatter

Produksjon av fartøyene startet årsskiftet 01-02, og arbeidene er påbegynt på om lag halvparten av de totalt 30 seksjonene som de 5 nye fregattene består av. Fregattene gir oss en troverdig havgående kapasitet som Norge er avhengig av, både i nasjonale og internasjonale anliggende. Nye fregatter er et stort prosjekt, og to år etter kontraktsinngåelse er prosjektet på plan både hva angår tid og økonomi.

### Helikoptre

Som tidligere nevnt anskaffer vi 14 meget moderne helikoptre til Sjøforsvaret. Disse vil være svært viktige styrkemultiplikatorer for maritime operasjoner.

### **Sist, men ikke minst**

#### **Heimevernet, der det**

styrkeproduserer 60.000 soldater av en oppsetning på 83.000. Kvalitetsheving og vektlegging av spesialisering vil være viktige faktorer når vi i Militærfaglig utredning (MFU) nå vil vurdere Heimevernets oppgaver, organisering og struktur. Dette vil kunne innebære en reduksjon og tilpassing av størrelsen på oppsetningene. De viktigste materiellprosjektene omhandler forbedring av personlig utrustning og sambandsutrustning. Så over til

### **Nasjonal kommandostruktur**

Omleggingen av den nasjonale kommandostrukturen skal gi en innsparing i antall ansatte på ca 40% i forhold til i dag, og vil være slutført innen 1 jan 2003.

- ◆ Hovedoppgaven til Forsvarets fellesoperative hovedkvarter (FOHK) på Jåtta i Stavanger er planlegging og ledelse av fellesoperasjoner med tildelte styrker fra alle tre forsvarsgrener og HV. Dette vil bli et meget moderne og velutrustet hovedkvarter godt skikket for sine oppgaver.
- ◆ Landsdelskommandoene , LDKN på Reitan og LDKS i Trondheim, vil føre kommando over territorialforsvaret i sine respektive landsdeler, koordinere med det sivile samfunn og totalforsvaret, samt tilrettelegge for mottak og innsetting av allierte forsterkningsstyrker (HNS). Landsdelskommando Nord-Norge på Reitan skal også kunne virke som krisestyringskommando for nordområdene.
- ◆ Heimevernet videreføres med en Avsnitts- og områdestruktur omtrent som nå. HV-distriktssjefene er tildelt såkalt "territorielt ansvar". Dette innebærer å planlegge og lede heimevernets virksomhet innen eget distrikt.

Det innebærer ikke, som noen hevder, at Heimevernet har ansvaret for forsvaret av landterritoriet eller overtar Hærens oppgaver. HV-distriktene underlegges operativ ledelse fra de respektive landsdelskommandoer

- ◆ I den nye situasjonen stilles det nye krav for at totalforsvarskonseptet skal være funksjonelt og troverdig. Totalforsvarets prinsipper ligger fortsatt fast, og totalforsvars- samarbeidet knyttes opp mot kommandostrukturen ved at det etableres en landsdekkende Totalforsvarsnemd ved FOHK og to regionale nemder, ved henholdsvis LDKN og LDKS.

Så over til

### **Endringer i fredsorganisasjon- og aktivitet:**

Omstillingen er i rute hva angår tidsplan for nedleggelse, opprettelse og flytting av avdelinger. En del restvirksomhet og termineringsoppgaver pågår imidlertid fortsatt.

I gjennomføringsfasen har vi nå sterk fokus på gevinstrealisering, og ved utgangen av 2002 antas at kostnadene i driftsbudsjettet er redusert med ca 1 mrd i forhold til referansebanen (kostnadsbildet vi ville hatt uten omstilling). Innenfor eiendom, bygg og anlegg er identifisert over 1 mill m2 for avhending og vi har redusert med ca 2500 årsverk.

Selv om vi tar med planlagte, men ikke iverksatte omstillingstiltak, vil det være en stor utfordring å nå den totale målsetting for omstillingen

Arbeidet i Forsvarets omstillingsprogram Argus fokuserer derfor på nye tiltak for å få redusert antallet årsverk med ytterligere 2000 for å nå målet på 5000 årsverk. Disse tiltakene vil være klare før neste årsskifte, og det kan ikke utelukkes at dette vil medføre behov for ytterligere politiske beslutninger.

Det er også stort trykk i arbeidet som skal gi et felles integrert datasystem for forvaltningen i Forsvaret (Golf) og tilsvarende på utviklingen av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO).

Hovedmålsetningen med gjennomføringen av Program Golf å forbedre ressursstyringen i Forsvaret, samtidig som programmet skal bidra til at vi kan spare inn betydelige ressurser innen forvaltningen av materiell, personell og økonomi.

Forsvarsdepartementet besluttet høsten 2001 at prosjekt Golf skulle gjøres om til et program. Dette endrer ikke målsetningen med Golf. Hovedpoenget var å redusere noe av usikkerheten knyttet til en så kompleks utfordring som Golf er.

Jeg er godt fornøyd med at det første prosjektet i Golf nå er i gang, med fokus på at Forsvaret skal tilfredsstillere kravene i økonomiregelverket. Dette innebærer å få på plass et nytt felles lønssystem og at vi skal skifte ut de regnskapssystemene som ikke tilfredsstiller kravene fra Finansdepartementet. I neste prosjekt vil vi fokusere på FLO og få på plass første del av systemstøtten i den nye logistikkorganisasjonen.

Jeg har også besluttet at vi skal nytte "balansert målstyring" (BM) i Forsvarets militære organisasjon, og arbeidet i Golf er en forutsetning for at vi skal lykkes med å utvikle et slikt ledelses- og styringssystem.

BM er et ledelses- og styringssystem som gjennom helhetlig styring skal sørge for å styre "energistrålen" fra ledelsen nedover i organisasjonen slik at vi skal nå våre fastsatte mål. Som hjelpemiddel vil det bli utviklet en "cockpitløsning" som med farvekoder (grønt, gult, rødt) viser status på de enkelte resultatmål. Luftforsvaret er her foregangsforvaltningsgren, men også på mine sjefsmøter brukes modellen for månedlig resultatkontroll.

Så over til

### **Forsvarets Logistikkorganisasjon- FLO**

Forsvarets Logistikkorganisasjon (FLO) ble formelt opprettet 1 januar 2002.

- Målsettingen er å ha FLO etablert som en divisjonalisert organisasjon. Divisjonene skal være selvstendige og ha egne budsjetter og resultatansvar.
- Innenfor FLO er det nå etablert Forsvarets Transporttjenester, Forsvarets Intendanturforvaltning, Forsvarets Ammunisjonsforvaltning, og Forsvarets Investerings- og Utviklingsorganisasjon.

- Logistikkorganisasjonen skal kundefinansieres. Målsettingen er derfor at alle varer og tjenester som Forsvarets Logistikkorganisasjon leverer til operativ virksomhet eller til styrkeprodusenter skal konkurranseutsettes (Outsourcing) for å forbedre pris, kvalitet og leveringsdyktighet. Målet er å konsentrere mest mulig av logistiktjenester mot sluttproduktet, kun beholde kjernevirksomhet som er nødvendig for beredskap og operativ stridsevne.
- Målsettingen med FLO er videre å samordne, samlokalisere og effektivisere logistiktjenesten i Forsvaret slik at personelloppsetninger, eiendommer, bygg og anlegg reduseres med mellom 20% og 30%. Driftskostnadene skal reduseres med 1 milliard kroner fra 2000 nivå innen utgangen av 2005.
- Andre prosjekter som er under gjennomføring i FLO jeg vil nevne:
  - Prosjekt lagersamordning har som målsetting å redusere lagerbehov i Forsvaret vesentlig og-
  - Prosjekt Avhending, som er et svært viktig prosjekt både med hensyn til å redusere driftskostnader og lagerarealer.

### **Forsvarsbygg**

Måten vi forvalter eiendommer, bygg og anlegg på er også i stor endring. Forsvarsbygg ble etablert pr 1 januar 2002, og består av alle ledd i den militære organisasjon som var involvert i eiendomsdriften og Forsvarets bygningstjeneste. Den nye organisasjonen har nå ansvaret for helhetlig forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av Forsvarets samlede bygningsmasse. Forsvarsbygg skal finansieres gjennom kostnadsbasert utleie av eiendommer, bygg og anlegg, samt salg av rådgivingstjenester.

### **Noen andre utfordringer:**

I forbindelse med omstillingen er det verdt å gjenta noen generelle utfordringer:

- Tempo i omstillingen er viktig for å unngå tretthet i organisasjonen, og for raskest mulig å få ny organisasjon, nye kapasiteter og en effektiv drift til å virke i Forsvaret
- Disiplin i forhold til gevinstrealisering er en spesiell utfordring. Det er linjen som skal realisere gevinsten, men man må ikke bli fristet til å bruke frigjorte midler på å forlenge/omfordele årsverk (etter at oppgavene er fjernet). Argus fører Forsvarets gevinstregnskap og følger opp at gevinst reelt tas ut.
- Vi må i langt større grad fokusere på oppgaver som kan fjernes.
- Samtidig som personellantallet går ned, skal også samtlige konsulentavtaler revideres med tanke på en nødvendig reduksjon i bruken av konsulenter.
- Omstillingen berører oss alle i Forsvaret. For å lykkes kreves det stor innsats, endringsvilje og -evne fra alle ansatte og et konstruktivt samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene. Et særlig ansvar påhviler sjefene og ledere på de ulike nivå å informere og involvere sine medarbeidere og tillitsvalgte i omstillingsprosessen. Jeg har derfor nå sendt ut informasjonsvideo nr. 5 som omhandler omstillingen: "Underveis mot et tidsmessig forsvar". Jeg registrerer også med tilfredshet at det nå er stor aktivitet og pågangsmot for å få omsatt beslutningene som er tatt til konkrete resultater. Her har program Argus en uhyre viktig oppgave som katalysator og koordinator, og har utført jobben på en utmerket måte.

Så over til

### **Integrert Strategisk Ledelse (ISL)**

Stortinget har vedtatt at det skal etableres et integrert departement lokalisert til festningsområdet på Akershus. Det skal videre opprettes en forsvarsstab samlokalisert med det integrerte departement. Denne skal støtte Forsvarssjefen i hans rolle som etatssjef; dvs i styringen av Forsvarets militære organisasjon.

Nå som avgjørelsen er fattet er det viktig å gjennomføre ISL-prosessen med grundighet og nødvendig momentum. Samtidig bør som et utgangspunkt begrepet strategisk ledelse defineres. Jeg tror det er viktig at alle har som grunnleggende innstilling at det skal skapes en helt ny organisasjon til å ivareta den strategiske ledelse av fremtidens forsvar. Det bør som prinsipp innebære full-integrerte sivil-militære avdelinger. I den forbindelse bør det også være tilnærmet like mange sivile og militære ledere.

Videre har Stortinget bestemt at Forsvarets overkommando skal nedlegges. Selv om mye av oppmerksomheten er på det nye integrerte departementet, er fortsatt Forsvarssjefens ansvar som etatsjef meget krevende. Det er derfor av den største betydning at Forsvarsstaben får et innhold og størrelse som gjør utøvelse av alminnelig kommando av Forsvarets virksomhet mulig på en betryggende måte. Men med det grunnlag og de prinsipper som er lagt for det felles arbeidet departementet og overkommandoen har satt i gang, skulle forutsetningene ligge godt til rette for at disse sentrale forhold blir ivaretatt på en god måte.

**La meg så kommentere noen forhold omkring Utviklingen i NATO, som også er preget av omfattende og kraftfulle omstillingsprosesser.**

Først,...

- **Forholdet til Russland**

- Et nytt og styrket samarbeid mellom Alliansen og Russland ble formalisert gjennom vedtaket på toppmøtet i mai i år, om å opprette NATO-Russland-rådet. Rådet er et samarbeidsforum mellom de 19 NATO-nasjonene og Russland for å utvikle samarbeid innen en rekke områder. De første møter har allerede funnet sted i en positiv atmosfære, og denne prosessen vil også ha ringvirkninger for norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Så det nye

- **Kapasitetsinitiativ**

Defence capabilities initiative (DCI) ble lansert i forbindelse med NATO's toppmøte i 1999, og beskrev en rekke områder Alliansen mente medlemmene burde prioritere. Om lag 30% av prosjektene som gikk inn i DCI var av konseptuell art og nasjonene har heller ikke i tilstrekkelig grad greid å følge opp med ressurser. Vi ser også et økende og bekymringsfullt gap i teknologi og innen militære kapasiteter mellom USA og resten av NATO. Et nytt initiativ er nå på trappene "Prague Capabilities Commitments" (PCC). PCC – gir signaler om ytterligere spesialisering, og forpliktende samarbeid mellom nasjonene for å gå sammen om å anskaffe kritiske kapasiteter innen Alliansen. Kapasitetene kan stilles til disposisjon for alliansen ved at medlemmene på flernasjonal basis går sammen om å anskaffe kapasiteter, gjennom spesialisering, eller at man fellesfinansierer kapasiteter slik man for eksempel har gjort med AWACS- prosjektet (Radar overvåkingsfly). Initiativet fokuserer spesielt på realistiske og håndfaste kapasiteter Alliansen trenger i nåtid. Når man ser på det nye kapasitetsinitiativet og dets eventuelle konsekvenser for Norge, kommer jeg ikke unna å nevne hvor framtidrettet Forsvarsstudien 2000 har vært.

En såkalt "NATO Response Force" (NRF) som raskt og effektivt kan håndtere det fulle spektrum av NATOs oppdrag er også foreslått fra amerikansk side. NRF bør hente sin styrke (ca 20000) fra en styrkebrønn fra "High Readiness Forces" og innebærer ytterligere fokus på stående, deployerbare, og robuste operative enheter.

Nasjonalt har vi som del av kapasitetsinitiativene lagt økende vekt på eksperimentering, ikke minst under store feltøvelser. Den teknologiske utviklingen, og spesielt utviklingen innen informasjonsteknologi gjør at vi kontinuerlig må vurdere hvordan vi skal løse oppgavene. Mengden og kvaliteten på tilgjengelig informasjon, sammen med hastigheten i innhenting, bearbeiding og formidling gjør at vi ser på nye måter å koble sammen sensorer, beslutningstakere og våpenplattformer i et nettverk. Vi har en liten, men eksklusiv organisasjon i Bodø, NOBLE, som driver eksperimentering for å finne gode kosteffektive løsninger ved å utnytte ny og kommersiell teknologi til bestående våpensystemer, til å effektivisere beslutningsapparat og til å effektivisere utdanning, trening og øving. Av prosjekter denne gruppen nå arbeider med vil jeg nevne:

- utvikling av informasjonssystemer til beslutningsstøtte. Konfigurerings- og presentasjonsformer av felles situasjonsbilde ved å koble informasjon fra tilgjengelige luft og bakkebaserte kilder.
- revitalisering av eldre våpensystemer ved å nytte disse i nye roller og ved kobling til ny teknologi og nettverkløsninger

- bruk av "bemannet UAV (ubemannet luftfarkost)" til øving og trening. Saab Safari brukes til å simulere UAV og fremskaffer informasjon til beslutningssyklusen. UAV'er er svært dyre i drift (opp til 40.000,-pr time), og det er dessuten meget sterke restriksjoner på å fly ubemannede fly i Europa.

Så over til

### **Nato Command Arrangements**

Hensikten med gjennomgangen av NATO kommandoarrangement, er å få en fullstendig vurdering av Alliansen overordnede kommando- og kontroll (K2) behov.

På militær side innen Alliansen har det pågått et arbeid for å definere minimumsbehovet for kommandostrukturen. Dette arbeidet har endt opp i et militærfaglig råd fra Militærkomiteen, såkalt Minimum Military Requirement (MMR).

På politisk side har man etablert en Senior Officials Group (SOG) med en representant fra hver nasjon som vil ha ansvaret for det videre arbeidet opp mot NATO toppmøtet i Praha i november, og frem til en endelig beslutning i NATO-rådet i juni 03.

Utgangspunktet er at Alliansen skal kunne løse hele spektret av oppgaver den er pålagt, fra rene Artikkel 5 operasjoner til ikke-artikkel 5 operasjoner utenfor medlemslandenes territorium over en definert varighet.

Visse trekk i nytt kommandoarrangement begynner nå å ta form:

På strategisk nivå (First level of Command) foreslår man fortsatt to Strategiske kommandoer (Scer), hvorav ett såkalt operativt strategisk hovedkvarter i Europa. Fokus skal være planlegging og gjennomføring av operasjoner. I tillegg foreslår et såkalt funksjonelt, strategisk HQ som skal fokusere på transformasjon av NATO, samt være "NATO's footprint" i Norfolk, USA. Den endelige ansvars- og oppgavefordelingen er fortsatt under utredning.

På operativt nivå (Second level of Command) defineres et lite antall "Joint Force Commander" (JFC) hovedkvarter, hvorav det ene skal kunne generere en sjøbasert "Commander Joint Task Force" (CJTf HQ) funksjon. Alle hovedkvarterne på dette nivået skal være robust bemannet for operasjoner over tid.

På det taktiske nivået (Third level of Command) finnes det flere muligheter i mangfoldet av både fellesoperative hovedkvarter og forsvarsgrensvise komponenthovedkvarter, som i dag ligger i strukturen på subregionalt nivå.

I tillegg kommer mobile reaksjonshovedkvarter i styrkestrukturen som kan påta seg "Component Commander" funksjon.

Fra norsk militær og politisk toppledelse har vi meget sterkt og klart framhevet at en desentralisert tilnærming bør vurderes, spesielt for å gi bedre utholdenhet i strukturen. Dette vil gi synbarhet og tilstedeværelse i medlemslandene. En slik løsning vil også være mer kosteffektiv og fremmer samholdet i NATO, samtidig som den vil motvirke en eventuell renasjonalisering av kommandostruktur.

Vi påpeker at også de ikke-operative og funksjonelle oppgaver må kunne løses som Partnerskap for fred (PfP), trening og øvelser samt NATO utvidelsen.

Så litt om

### **NATO styrkestruktur**

Alliansen må inneha nødvendig operative kapasiteter til rett-tidig å kunne deployere robuste militære styrker. Dette krever en styrkebrønn med hovedkvarter og avdelinger (Reaksjonsstyrker) med stor fleksibilitet som raskt kan settes inn både i tradisjonelle Artikkel 5 operasjoner og i krisehåndtering som ikke faller inn under Artikkel 5 (CRO).

Styrkestrukturen representerer et fleksibelt system, hvor styrker og ledelsesapparat settes sammen i henhold til de situasjoner som måtte oppstå, og derved skreddersys til oppdraget (For eksempel Initiell innsatskapasitet).

For oss ligger det selvfølgelig en utfordring i å kunne bidra med operative kapasiteter inn i dette systemet. Samtidig er det viktig for oss å sørge for at det er tilstrekkelige styrker tilgjengelige i NATO-styrkeregistret med nødvendig treningsstandard, utrustning og kompetanse til å

gjennomføre operasjoner i det spesielle stridsmiljø operasjoner i våre områder krever. Dette gjør vi både gjennom utviklingen av Forsvarets Innsatsstyrker, og ved å tilrettelegge for alliert trening og øvelser i Norge. Her merker vi en økt interesse fra flere allierte land for øvelser i Norge. Jeg nevner spesielt NATO Air Meet på Ørlandet som har vært svært vellykket. Til kommende vinter har vi i Norge stor alliert treningsaktivitet med flere utenlandske avdelinger, der FOHK leder koordinering og tilrettelegging.

Mulige "pakker" av styrkesammensetninger for aktuelle situasjoner er skissert, slik at styrker kan samøves i fredstid. For oss er det naturlig å se våre styrkebidrag i sammenheng med kapasiteter som dannes gjennom den transatlantiske link og "Nordsjø-nasjonene". Ikke minst interessant er forholdet til 1. Tysk/Nederlandske Korps, der har vi i øyeblikket 8 stabsoffiserer. Denne avdelingen er forøvrig aktuell som en mulig kandidat til å overta ledelsen av Den internasjonale sikkerhetsstyrken i Afghanistan, ISAF III.

Så en annen utfordring

### **Utviklingen av operative kapasiteter, og levere styrker i nåsituasjonen**

Utviklingen av Forsvarets innsatsstyrker pågår for fullt. Konseptet med innsatsstyrker er utviklet for innsats både for nasjonal og internasjonal krisehåndtering, og vil gi oss kampklare kapasiteter som kan settes inn på kort varsel.

- For Hæren vil en Hurtig Reaksjonsstyrke bestående av en Mekanisert bataljon (TMbn) være operative som reaksjonsstyrke 1 juli 2003. TMbn deltar nå på en PFP-øvelse i Ukraina.
- En forsterkningsstyrke bestående av ytterligere mekaniserte enheter, artilleri og ingeniørstøtte skal utdannes i 6. Divisjon i løpet av 2003 og 2004.
- En reaksjons- og oppfølgingsstyrke, som er ment å kunne avløse TMbn ved lengre operasjoner utdannes i 6. Divisjon, og første kontingent av denne styrken tjenestegjør nå i Kosovo.

Sjøforsvaret har stort sett fartøyer av alle sine fartøystyper øremerket for hurtig innsetting. Noen av disse inngår for øvrig også fast eller på rotasjonsbasis i NATO's stående flåtestyrker, som fregatten KNM Trondheim i NATO's Stående atlantehavsstyrke (Stanavforlant) og minerydderen KNM Hinnøy som i går (13/10) sluttet seg til NATO's stående minerydderstyrke (MCM Force North). Ubåten KNH Uthaug seilte i perioden februar til juni sammen med både den stående Atlanterhavsflåten (Stanavforlant) og den stående Middelhavsflåten (Stanavformed) i Middelhavet, som del av operasjon Active Endeavour.

Hovedbidraget til Luftforsvaret består av en skvadron kampfly. 6 av disse opererer nå ut fra Manas, Kirgisistan. Forøvrig har Luftforsvaret både transportfly, maritime overvåkingsfly, helikoptre og en luftvern avdeling under klargjøring som innsatsstyrke. Modulbaserte basesett (Ett lett og ett tungt) er under utvikling, og vil være operative i løpet av 2003.

Av andre innsatsstyrker som har vært nyttet i løpet av siste år nevnes spesialstyrker, mineryddere, og minedykkere.

### **Kampen mot terror**

#### Generelt

Kampen mot terror fortsetter med full kraft og er en av drivkreftene for modernisering av NATO's militære kapasiteter.

Den 13 sep i fjor hadde vi det første møtet i Forsvaret, for å identifisere kapasiteter som kunne være aktuelle å bidra med i kampen mot terror, både internasjonalt og nasjonalt. Hoveddelen av de aktuelle kapasitetene ble naturlig nok identifisert fra listen over forsvarets innsatsstyrker. Da forespørselen om å stille styrker kom, var vi langt bedre rustet til å respondere og raskt sende styrker til operasjonsområdet enn vi var ved oppstart av operasjonene på Balkan. Dette viser at Forsvarets utvikling var riktig innrettet. De nisjekapasiteter som vi bevisst hadde satset på å bygge opp etter 1999 (spesialstyrker, mineryddere etc.) har gitt oss høy troverdighet internasjonalt. Samtidig må vi ikke glemme å opprettholde en helt nødvendig og solid grunnmur i Forsvaret; bestående av fly, fartøyer og hæravdelinger.

Forsvaret må være relevant og forutsigbart, og jeg gjentar igjen behovet for beordringsplikt for yrkesbefalet.

Det er prinsipielt riktig i forhold til ansvarsforhold at de politiske myndigheter tar beslutning om deltakelse i internasjonale operasjoner og at ikke dette skyves over på den enkelte offiser. Samtidig vil et slikt system gi en bedre fordeling av både byrde og erfaringer fra internasjonale operasjoner samt bedre forutsigbarhet for alle parter.

Vårt internasjonale engasjement har også i betydelig grad bidratt til å videreutvikle nasjonal kompetanse og interoperabilitet. Etter min vurdering må Forsvarets aktivitet – hjemme og internasjonalt, sees i en sammenheng som gir stor operativ synergieffekt, og som dessuten forsterker vår nasjonale sikkerhet ved å styrke allierte nasjoners vilje til å bistå Norge i en krisesituasjon.

Så noen betraktninger om vår deltakelse i

### **Operasjon Enduring Freedom og den internasjonale sikkerhetsstyrken i Afghanistan (ISAF)**

Alle forsvarsgrener har deltatt i deler av operasjon "Enduring Freedom" og i ISAF på en utmerket måte.

I øyeblikket deltar vi i ISAF med eksplosivrydde-eksperter og stabsoffiserer i hovedkvarteret. Fra Manas i Kirgisistan opererer 6 F-16 til støtte for bakkestyrkene i Afghanistan og disse flyene har fram til i dag fløyet 165 timer fordelt på 30 tokt. I dag har 4 fly vært på vingene.

Våpenlast er ikke sluppet foreløpig, men vi vurderer operasjonen som vellykket, da vår tilstedeværelse har redusert fiendtlige operasjoner på bakken. Eller som den Kinesiske militærstrateg Sun Zu sier: Den beste hærfører er den som oppnår sine mål uten bruk av makt.

Erfaringene med deltakelsen har vært gjennomgående meget gode.

Operasjonene har vært gjennomført som en koalisjonsoperasjon samt vært kjennetegnet ved moderne teknologi og fleksible kapasiteter. Avgjørende for vår deltakelse har vært det grunnlag som over år er lagt gjennom alliansesamarbeidet i NATO. Sammenfallende doktriner, innsyn og innflytelse på operasjonelt nivå har muliggjort gjennomføringen av fellesoperasjoner, interoperabilitet og integrasjon på taktisk nivå.

Vår evne til interoperabilitet (i dataverdenen omtalt som "plug & play"), er avgjørende for om vi kan delta i Alliansen og koalisjonsoperasjoner. Denne evnen omfatter kompetanse, doktriner, prosedyrer og teknologi.

Av trekk som er spesielt verdt å merke seg fra denne operasjonen vil jeg nevne:

- viktigheten og nødvendigheten av informasjonsbehandlingssystemer for å gi et kontinuerlig oppdatert situasjonsbilde til beslutningstakerne. Moderne systemer består av et nettverk av systemer som blant annet utgjøres av ubemannede luftfarkoster (UAV'er), AWACS og mobile sensorer på bakken.
- operasjon EF har representert et gjennombrudd for bruken av UAV'er til å bringe sanntidsbilder fra den taktiske situasjonen på bakken. Når vi samtidig vet at arbeidet med å utstyre UAV'er med luft-til-bakke missiler er langt framskredet, ser vi at dette etter hvert kan gi en kapasitet med meget kort målangivelsesprosess- fra et mål identifisere til det blir beskyttet.
- Avhengigheten av strategisk løftekapasitet for å få styrkene raskt på plass, og for deretter å kunne yte nødvendig etterforsyning.
- Ildkraft for bekjemping av mål er levert fra fly, og ledes inn på målet av små styrker på bakken (FAC/SOF). Utviklingen av ny presisjonsammunisjon og systemer til å lede ilden til målet er her sentralt.

Vi ser også betydningen av spesialstyrker. Fra Norge har spesialstyrkene fra Hæren og Sjøforsvaret (som er de eneste spesialstyrkene vi har) utført vel 30 oppdrag. De har fått følgende beskrivelse av allierte: "De norske operatørene er i svært god fysisk form og de utmerker seg på de mest krevende oppdrag i stor høyde, ekstrem varme og kulde, og lang varighet". "Kombinert med deres utmerkede evne og vilje til å løse de mest kompliserte oppdrag, har dette gjort NORFAC til en meget effektiv og godt respektert styrke i Afghanistan."

Vi vil fortsette å øke størrelsen på våre spesialstyrker, men hele tiden med fokus på kvalitet. Siden 1996 har vi økt spesialstyrken betydelig, samtidig som de har fått topp prioritet på våpen og øvrig utrustning.

Vi vil i tillegg videreutvikle vårt nasjonale ledelseskonsept på spesialstyrkeoperasjoner, ikke minst med tanke på deltakelse i en funksjonell spesialstyrkekommando. Videre må vi se på ytterligere spesialisering av støttekapasitetene til spesialstyrkene, for eksempel helikoptre.

Så avslutningsvis noen ord om  
**Militærfaglig utredning (MFU)**

Parallelt med utviklingen av Forsvaret fram til 2005, pågår et arbeid som ser på behovet for fremtidige operative kapasiteter og strukturutvikling etter 2005-den såkalte Forsvarssjefens Militærfaglige utredning.

Konklusjon og anbefaling fra studien skal være ferdig utarbeidet av Forsvarets militære organisasjon innen sommeren 03 som innspill til Forsvarsministeren for bruk i langtidsdokument 04. Arbeidet med utredningen foregår i nært samarbeid med Forsvarsdepartementet. Debatten omkring Forsvaret og hva Forsvaret skal brukes til i fremtiden er viktig. Innspill i denne diskusjonen bør komme nå når prosessen er i gang, slik at de kan bli vurdert og eventuelt tatt hensyn til. I "Rammer for Forsvarssjefens militærfaglige utredning" framgår at Forsvaret må få en stadig mer moderne, oppgavetilpasset og alliansetilpasset struktur samtidig som det drives stadig mer kosteffektivt og med en økende del av ressursene kanalisert mot investeringer og operativ drift. I tillegg må innsatsen gå på tre hovedspor

- Justering og modernisering av styrkestrukturen i forhold til både nasjonale utfordringer og NATOs kapasitetsbehov.
- Utvikling av nisjekapasiteter av høy kvalitet
- I større grad enn tidligere satse på moderne, fleksible, deployerbare kapasiteter. Disse bør anskaffes og opereres innenfor bi- og/eller multinasjonale samarbeidsrammer.

Det langtidsplanarbeidet som nå gjennomføres gjennom MFU favner mye videre enn tidligere, og både befalsordning, vernepliktssystemet og støttestrukturen settes under lupen.

Det er gitt tre alternative økonomiske rammer og innefor et 20 års perspektiv, noe som vil være klart styrende for utredningen.

**Avslutning**

Omstillingen i Forsvaret er en nødvendighet under tidspress, og er i rute for å oppnå "et tidsmessig forsvar for nasjonal sikkerhet og internasjonalt engasjement". Fokus må være på gevinstrealisering og måloppnåelse. Vi er imidlertid helt klart på riktig spor, og forswarets personell har deltatt på en imponerende måte. Omfattende omstillingsprosesser i NATO vil kreve ytterligere prioritering av kvalitet, reaksjonsevne og deployeringsevne. Dette betinger imidlertid:

- ◆ Fokus på realistisk forsvarsplanlegging med balanse mellom forsvarsstruktur og ressurser
- ◆ Forutsigbarhet i ressursrammene som muliggjør fornuftig og langsiktig planlegging.